

SUULISE RELATIIVLAUSE SÜNTAKTILISI OMADUSI¹

RENATE PAJUSALU

Annotatsioon. Artiklis käsitletakse relatiivlausete süntaktilisi omadusi suulises suhtluses. Materjaliks on 410 relatiivlauset, mis pärinevad Tartu Ülikooli suulise kõne korpuse institutsionaalsetest ja argivestlustest. Artikli põhifookus on sellel, milliseid lauseliikmeid ja -tarindeid relatiivlaused laiendavad. Materjal näitab, et kõige tüüpilisemalt laiendab suulise kõne relatiivlause pealause lõpus olevat nimisõnafraasi, millest omakorda kõige sagedamini eksistentsiaal- või omajalause subjekti või transitiivlause objekti. Relatiivlause tüüpiline asukoht on vahetult laiendatava nimisõnafraasi ja pealause järel. Oluliselt vähemal määral on suulises kõnes pealause katkestavaid relatiivlauseid. Lisaks esineb referenti identifitseerivaid lausealgulisi relatiivlauseid, mis asuvad lahktarindina enne oma põhja või *kes/mis* – see konstruktsioonis. Relatiivlause alguses oleva relatiivpronoomeni või -adverbi kasutus sõltub peale elusa (*kes*) ja elutu (*mis*) referendi kontrasti veel ka sellest, kas referenti mõistestatakse ruumilisena (sel juhul on relativeerijaks *kus, kuhu* ja *kust*).

Võtmesõnad: relatiivlause, nimisõnafraas, lausetüübid, lauseliikmed

1. Sissejuhatus

Siinne artikkel jätkab eelmises Emakeele Seltsi aastaraamatus ilmunud suulise eesti keele relatiivlausete analüüsi (Pajusalu 2021) süntaktilise konteksti vaatenurgast. Kui eelmises käsitluses keskendusin relatiivlausete viitavatele omadustele ja analüüsisin neid eelkõige seoses pealauses esinenud põhja vormiga, siis siinses artiklis on uurimisküsimuseks esmajärjekorras see, millises süntaktilises positsioonis suulise kõne relatiivlaused esinevad ja millest see võiks tingitud olla.

¹ Artikli valmimist on toetanud Euroopa Liidu regionaalarengu fond (Eesti-uuringute Tippkeskus).

Eesti keele relatiivlause (vt nt Erelt 2017) on üks võimalustest, kuidas nimisõnafraasile lisada informatsiooni teise, referendiga seotud sündmuse kohta (*Nägin lindu, kes oksal laulis*). Sarnaselt võib nimisõnafraasile lisada ka näiteks partitsiipatribuudi (*Nägin oksal laulvat lindu*) või moodustada hoopis teise lause (*Nägin lindu. See/ta/lind laulis oksal*). Muude keelte suulise suhtluse uurimused on näidanud, et relatiivlause võib sündida nii rutiinse konstruktsiooni (nimisõnafraas + relatiivlause) realiseerumisena kui ka suhtluse hetkevajadustest lähtuva konstruktsioonina (Stoenica jt 2020: 64). Tegelikus suhtluses pole nende kahe juhtumi vahel lihtne vahet teha, kuid võib oletada, et kui vaadata täpsemalt süntaktilisi konstruktsioone, milles relatiivlauseid esinevad, on võimalik öelda, millised kontekstid relatiivlauseid soosivad. Seda püüangi siinses käsitluses suuliste dialoogide relatiivlauseite süntaktilise kirjelduse kaudu selgitada.

Kirjutatud eesti keeles paikneb relatiivlause üldiselt oma nimisõnafraasist põhja järel, restriktiivne relatiivlause võib ka põhjast lahutatud olla (Erelt 2017: 747). Seega võib sõltuvalt põhja asukohast pealause relatiivlause katkestada pealause (1) või esineda pealause järel. Järelopsitsioonis on relatiivlause siis, kui põhi on pealause lõpus (2), aga ka mõnedel muudel juhtudel, kui relatiivlause on põhjast lahus (3). Lisaks ei ole relatiivlause vahetult oma põhja järel siis, kui põhi ise laiendab postpositsiooni (Erelt 2017: 748).

- (1) Mart, keda me usaldasime, vedas meid alt.² (Erelt 2017: 747)
- (2) Olen loomult selline inimene, kes tahab kogu aeg midagi uut ehitada. (Erelt 2017: 738)
- (3) Seda kala me küll ostma ei hakka, mis kaks päeva seisnud on. (Erelt 2017: 747)
- (4) Käisin Juhani juures, kes elab Koplis. (Erelt 2017: 748)

Allpool käsitlen suulise kõne relatiivlause asukohta selle põhja ja pealause suhtes. Süntaktilise analüüsi abil püüan vastata ka küsimusele, millistel tingimustel valib kõneleja relatiivlause teiste võimalike väljendusvahendite hulgast, eelkõige eraldi uue lause alustamisega võrreldes. Sissejuhatavalt võib öelda, et artikli materjalis oli pealause katkestav relatiivlause väga harv ja valdavalt esinesid relatiivlauseid pärast pealause järelopsitsioonis (5). Seega sobib relatiivlause väljendusvahendiks eelkõige siis, kui laiendatav nimisõnafraas on lause lõpus. Samuti on suulise kõne erijooneks lahktarindina esinevate relatiivlauseite (6) kasutus.

² Näidetes on relatiivlause esitatud kursiivkirjas, selle põhi aga alla joonitud.

- (5) mina olen see magistrant kes teil seal käis
- (6) sest=et meie 'buss millega nad sit 'lähevad se=on=sis=neil kogu='aeg nagu 'käsituses.

Peale relatiivlause positsiooni käsitlen ka muid relatiivlause süntaktilisi omadusi, nt lahktarindite struktuuri, põhja ja relatiivpronoomeni süntaktilist rolli ning relatiivpronoomeni valiku kriteeriume.

Relatiivlause all mõtlen siinkohal relatiivpronoomenist või -adverbist sidendiga algavat kõrvallauset, mis laiendab nimisõna-, kvantori- või adverbifraasi või mõnikord pealause tervikuna (vt eestikeelset definitiooni Erelt 2017: 738). Neist viimane juhtum, pealause tervikuna laiendavad relatiivlused jäävad vaatlusest kõrvale, sest materjalis ei leidunud neid piisavalt. Samuti ei liigitu siinses artiklis relatiivlauseteks partitsiipitarindid, mis küll laiendavad nimisõnafraasi sarnaselt relatiivlausetega, kuid milles ei ole relatiivpronoomenit (vt nt Velupillai 2012: 323–325, eesti keele kohta Pikver 1988; Erelt 2017: 738).

Relatiivlause funktsioonid on traditsiooniliselt jagatud kahte suurde rühma: restriktiivsed relatiivlused määratlevad referendi võimalike referentide hulgas, mitterestriktiivsed lisavad aga uut informatsiooni juba määratletud referendi või mingite üldisemate asjaolude kohta (nt Keenan 1985; Comrie 1989; Andrews 2007; Loock 2007; Erelt 2017). Selline eristamine on praktikas nii mõnigi kord keeruline (nt Comrie 1989; Lindström 2004; Visapää 2012; Couper-Kuhlen, Selting 2018: 471), kuid põhitüüpina võib relatiivlause te jagatamist restriktiivseks ja mitterestriktiivseks siiski aktsepteerida. Eesti keele relatiivlause funktsioonide analüüsis eristus koos tüüpi: pigem restriktiivsed on referenti valivad ja loovad ning definiitsust kinnitavad relatiivlused, pigem mitterestriktiivsed on referenti iseloomustavad, teemat jätkavad ja mittereferentsed relatiivlused (Pajusalu 2021).

Varem on eesti suulise kõne relatiivlause puhul vaadeldud eelkõige sõnajärge relatiivlause sees (Lindström 2004). Lahktarindina vormistatud relatiivlauseid on käsitletud Marri Amon (2015). Siinkirjutajale teadaolevalt ei ole eesti suulise kõne relatiivlauseid aga vaadeldud seoses nende asendiga põhja suhtes ega mitmest muust süntaktilisest aspektist, mida siinses artiklis käsitlen.

Nagu öeldud, võib relatiivlause asemel kasutada täislauset, mis võiks olla kognitiivselt lihtne ja selge viis informatsiooni edastada. Tegelikult aga valitakse mingitel juhtudel just nimisõnafraasi laiendamine, mitte

uus lause. Mis võiks olla selle valiku põhjused suulises kõnes? Lähtun siinses käsitluses arusaamast, et grammatika on olulisel määral sündinud suhtluse kaudu ja samal ajal mõjutab suhtluse käiku (nt Couper-Kuhlen, Selting 2001: 3). Relatiivlause kui suhteliselt keeruline süntaktiline konstruktsioon (nt võrreldes kahe eraldi lihtlausega) peab ütlemise hetkel olema produtseeritav ja mõistetav, mistõttu kirjakeelele omaseid keerulisi mitmetasandilisi põimlauseid, mis sisaldavad relatiivlauseid, suulises kõnes tüüpiliselt ei esine. On väidetud, et suur osa relatiivlausest sünnib suhtluses siis, kui kõneleja mingil põhjusel (nt kaasvestleja üllatunud ilme tõttu) käesoleval kõnehetkel oletab, et partner ei tea kõike olulist referendi kohta ja on tekkinud mõistmisprobleem. Sellised relatiivlauseid esinevad pärast pausi, sageli ka hoopis partneri poolt öelduna (Stoenica, Pekarek Dohler 2020; Stoenica jt 2020). Samas on ka eestikeelne materjal näidanud, et relatiivlause võib olla oma põhjaga nii kindel tervik, et kõneleja on selle viitavaks vahendiks valinud enne mõistmisprobleemi tekkimist (Pajusalu 2021).

Suuline kõne on lineaarne ja temporaalne, seda toodetakse ja mõistetakse samal ajal, kui suhtlus toimub (vt ülevaadet suulise kõne linearsuse ja temporaalsusega seotud eripärast, nn *online*-aspektist nt Hennoste 2000a; Auer 2009; Keevallik 2011; Couper-Kuhlen, Selting 2018: 22). Seega vaatlen relatiivlauseid tarindina, mis sünnib suhtluses ja suhtluse eesmärkide jaoks vestluse konkreetsetel hetkedel (vt ka Hopper 1987). Suulises kõnes pole ka lause mõiste üheselt selge. Lähtun siinses artiklis sellest, et teatud reservatsioonidega on lauset võimalik määratleda finiiitverbi ja selle argumentide tervikuna (vt arutlust *lause* kui keelilise ressursi üle nt Etelämäki jt 2017: 12).

Relatiivlause on ühelt poolt kompaktne viis informatsiooni edasi anda, kas siis täpsustades referenti või lisades selle kohta midagi olulist, teiselt poolt aga oma suhtelises keerulisuses raskesti mõistetav. Lihtsam on suulises kõnes relatiivlausega tarindeid mõista ilmselt siis, kui nad on oma põhja vahetus naabruses. Samas on lihtsam mõista selliseid pealauseid, mida relatiivlause (ega muu kõrvallause) ei katkesta. Sellest lähtudes analüüsingi pärast materjali esitlust kõigepealt relatiivlause asukohta pealause suhtes, siis põhja süntaktilisi omadusi ja sellega seostuvalt relatiivlause erinevaid tarindeid ning lõpuks ka relatiivpronoomeni valikut.

2. Materjal

Materjal on pärit Tartu Ülikooli suulise kõne korpusest. Kasutatud on selle alamkorpust, mille sisu on näha tabelis 1³. Ka alamkorpust on varem loodud Tartu Ülikooli suulise kõne tööühma poolt ja varustatud otsingumootoriga. (Korpuse ja selle litereerimis põhimõtete kohta vt nt Hennoste jt 2009, dialoogikorpuse kohta ka Koit 2010.)

Tabel 1. Kasutatud materjali ülevaade

Materjal	Dialoogid	Sõned
Argivestlused	44	20 653
Telefonivestlused, institutsionaalne	893	123 099
Silmast silma, institutsionaalne	99	39 465
Teeküsimine	20	2936
Kokku	1056	186 153

Sellest materjalist on otsingumootori abil leitud kõik pronoomenid *kes* ja *mis* kõigis käänetes ning pronoomenid *kuhu*, *kus* ja *kust*. Seega jäävad siinsest käsitlusest välja relatiivlausetes perifeeriasse kuuluvad *kui*-⁴, *nagu*- ja *et*-relatiivlauseid (Erelt 2017: 739). Leitud lausetes hulgast on omakorda kokku kogutud kõik need juhtumid, kus loetletud pronoomenid alustavad relatiivlauset. Sellisel viisil sain 410 relatiivlauset, millest igaühe juurde määrasin põhja ja relatiivpronoomeni süntaktilise funktsiooni (subjekt, objekt, predikatiiv, adverbiaal, genitiivatribuut), pealause tüübi (intransitiiv-, transitiiv-, predikatiiv-, eksistentsiaal- või omajalause) ja relatiivlause positsiooni pealause suhtes, grammatilise terviklikkuse (kas on lahktarind või mitte). Siinne käsitlus on ühtaegu nii kvantitatiivne ehk vaatleb eelkõige eri tarindite sagedust materjalis kui ka kvalitatiivne ehk püüab vastata küsimusele, kuidas realiseeruvad relatiivlauseid eri tüüpi süntaktilises kontekstis.

³ Täna korpuse kasutamise ja selgituste eest Olga Gerassimenkot, Tiit Hennostet, Mare Koitu, Andriela Rääbist ja Margus Treumuthi.

⁴ *Kui*-lauseid, mida võiks pidada relatiivlauseteks, leidis materjalis 11. Nende tõlgendamine on siiski keeruline ja nad on siinsest käsitlusest välja jäetud.

3. Suulise relatiivlause süntaktilisi omadusi

Relatiivlauseid saab süntaksi seisukohast vaadelda paljudest aspektidest: millist lauseliiget laiendab, mis rollis on relatiivpronoomen, milline on sõnajärg jne (vt nt Loock 2007: 359–361)? Siinse artikli põhifookus on asjaolul, et vaadeldud materjal esines relatiivlause ülivaldavalt selliste lauseliikmete laiendajana, mis asusid lause lõpus. Tegemist näib olevat olulise omadusega, mis on seotud relatiivlause funktsioneerimisega suhtluses.

3.1. Relatiivlause asend pealause suhtes

Relatiivlause loogiline asukoht on kohe oma põhja järel, sest sellisel juhul moodustab ta oma peasõnaga katkematu referentsiaalse väljendi. Seega, kui põhi ei asu lause lõpus, võiks relatiivlause asuda oma pealause sees seda katkestades. Ka muude keelte kohta on siiski märgatud, et relatiivlause väga tavaline koht on pigem pealause järel, mitte selle sees (Hawkins 1983). Seetõttu peaks relatiivlause ühelt poolt olema kohe põhja järel, teiselt poolt aga sobiks relatiivlausele koht pealause järel. Kui põhi ei paikne pealause lõpus, siis tuleks relatiivlause põhjast eraldada või katkestada pealause. Mõlemad tunduvad suulises kõnes kognitiivselt nõudlike toimingutena.

Suulises kõnes on liitlause määramine muidugi problemaatiline, kuid lähtudes sellest, et lause on tüüpiliselt verbist ja selle argumentidest koosnev terviklik üksus, on siiski relatiivlause asukohta pealause suhtes enamasti võimalik määrata. Tabelis 2 on näha, et valdav osa (330 ehk 80%) materjali relatiivlausest asetseb pärast pealauseid (vt näide 7). Laiendatava nimisõna fraasi kõrval pealause sees või alguses oli ainult 50 relatiivlauseid (12%), millest 33 olid vormistatud lausealgulise lahktarindina (8) ja 17 katkestasid pealause (9). Eraldi saab käsitleda konstruktsiooni *kes/mis – see* esimest osa, mis samuti ei ole lauselõpuline (10). Mõnikord võib relatiivlause ise olla mingi lauseliige, materjal esines kuus lausealgulist subjekti (11).

(7) 'Teedil on väga palju selliseid 'iseloomu^{jooni}, *mis on ka 'minul.*

(8) 'see mis sinna:: 'Ravilasse nüüd tuleb=*et*:: seal on 'mööbel 'sees [jah]

(9) need inimesed *kes sellega tegelevad* on objektide peal

(10) *kes tahab* see läheb

(11) *kellel on probleeme olnud* on ikka raha tagasi saanud

Tabel 2. Relatiivlause asend pealause suhtes

Relatiivlause asend pealause suhtes	Esinemus materjalis
Pealause järel	330 (80%)
Pealause alguses lahktarindina	33 (8%)
Pealause sees vastava nimisõnafraasi kõrval	17 (4%)
Pealause alguses, konstruktsiooni <i>kes/mis</i> – <i>see</i> osana	12 (3%)
Pealause alguses, relatiivlause toimib ise subjektina	6 (2%)
Vaba relatiivlause	12 (3%)
Kokku	410 (100%)

Alustan analüüsi sellega, milliseid lauseliikmeid relatiivlause laiendab, ja seejärel esitan täpsemalt, millistes lausekonstruktsioonides need põhjad esinevad.

3.2. Relatiivlause põhja süntaktiline roll ja relatiivlause asukoht

Relatiivlause võib laiendada kõiki nominaalseid lauseliikmeid. Materjalis oli oodatult kõige rohkem selliseid relatiivlauseid, mis laiendasid pealause subjekti (170, vt näide 12), järgnesid objekti (76, vt näide 13) ja adverbiaali (62, vt näide 14), predikatiivi (49, vt näide 15) ja genitiivatribuuti (8, vt näide 16) laiendavad relatiivlauseid. Lisaks oli hulk relatiivlauseid, mis ei laiendanud ühtegi lauseliiget, sest nende põhi oli ise vaba nimisõnafraas (33, vt näide 17) või ei olnud neil üldse põhja⁵ (12, vt näide 18). Kokkuvõtlikult on laiendatavad lauseliikmed esitatud tabelis 3. Siinkohal on lahktarindite (vt allpool) puhul arvestatud pealuses oleva pronoomeni süntaktilist rolli.

(12) seal on koha peal giid *kes vastu võtab*

(13) täb ma söön ainult neid *'toite, kus on 'ungarikeelne: nagu:: 'tõlge on 'juurde antud*

(14) ee ma sooviksin 'tutvuda: reisidega *mis teil 'on.*

(15) se='on=se 'uus 'sild *mis nagu lähep=eee 'kesklinna poole.*

(16) õ 'kõnehinda 'kirjas ei=ole aga 'tõenäoliselt ikka 'selle 'võrgu 'hind *kust te 'helistate.*

(17) nii=et 'Paja küla eksole kõik=see 'Lapimaa *mida vaadatakse* või=ütlemee see 'Jõuluvanamaa .hh ja siis 'Santapark eks

⁵ Põhjata relatiivlauseste kohta vt nt Erelt 2017: 748.

- (18) ja sealt on võimalik 'väljasõite 'teha. (.) no 'eelkõige just seal: (.) Lähle Lähle 'saartele=ja ütlemine *kes tahab seal 'snorgeldada* või või kuskil midagi 'sellist 'teha.

Tabel 3. Relatiivlausete põhja roll

Põhja süntakiline roll	Esinemus materjalis
Subjekt	170 (42%)
Objekt	76 (19%)
Predikatiiv	49 (12%)
Adverbiaal	62 (15%)
Genitiivtribuut	8 (2%)
Põhi on vaba nimisõnafraas	33 (8%)
Relatiivlause ei oma põhja	12 (3%)
Kokku	410 (100%)

Nagu näha tabelist 3, laiendas relatiivlause kõige sagedamini subjekti, mis teadaolevalt on eesti keeles tüüpiliselt lause alguses. Kui aga vaadata laiendatud pealausete sõnajärge, siis on verbist eespool olevaid relatiivlausega laiendatud subjekte ainult 68, mis on 40% kõigist materjali subjektidest. Sellisel juhul juhtub tõesti mõnikord nii, et relatiivlause järgneb subjektile ja katkestab pealause (19), kuigi siin on tavalisem, et relatiivlause moodustab lahktarindi (vt osa 3.3).

- (19) näiteks *'Hiina mis meil läks nüüd sellel 'esmaspäeval oli 'täis juba 'juuli 'kuus*

60% laiendatavatest subjektidest asetses aga lause lõpus (vt tabel 4). Enamasti oli see nii seetõttu, et laiendatud subjektid kuulusid lausetüüpidesse, milles subjekti asend ongi lause lõpus (vt lause struktuuritüüpide käsitlust Erelt 2017: 84–85). Need on eksistentsiaal- (20) ja omajalused (21), mis algavad koha- või omajamäärusega, mille predikaadiks on tüüpiliselt *olema*-verb, ja mis lõpevad grammatilise subjektiga. Materjalis leidis ka hulk raskemini liigitatavaid lauseid, mille sõnajärg oli SV, kuid verbina funktsioneeris *olema* ja sisuliselt oli samuti tegemist pigem eksistentsiaal- või omajalausestega (22) või predikatiivlausestega (23). Omaette konstruktsioonina esines lausemall *kes/mis – see* (24), milles relatiivlause paikneb enne laiendatavat subjekti. Vaid viies pealuses, mis ei olnud

eksistentsiaal- ega omajalused, oli (nt küsilausest tingitud) pöördjärg VS, mille tulemusel subjekt asus pealause lõpus (25).

(20) seal on nagu 'restoran kus siis 'toidetakse kaks korda 'päevas.

(21) mul on siin üks 'kell mis ei 'helise

(22) ja siis on nagu 'Kaatrimäe 'hoov on 'viiskend 'meetrit kus on siis nagu ma arvan an- an'sambel on ka mingisugune uusaastaööl 'iga aasta on seal 'olnd.

(23) a kui suur see raha 'on siis et mille te 'maha võtat[e:]

(24) kes toob kõige odavama retsepti see saab tasuta lõuna

(25) mis e 'kell läheb selline 'buss mis jõuaks e 'Soome mineva 'laeva 'peale

Subjektidest harvemini laiendasid relatiivlauseid objekte, mis eesti keeles asetuvad tüüpiliselt peale verbi. Suulise kõne lausete puhul, mis on sageli lühemad ja vähemate lauseliikmetega kui kirjutatud keeles (vt nt Hennoste 2000b: 2228), on objektile enamasti lauses viimane positsioon, mis teeb relatiivlausega laiendamise väga loomulikuks (26, 27). Esines siiski üksikuid juhtumeid, kus laiendatud objekt oli lause alguses või keskel, kuid ka siis järgnes relatiivlause kogu pealausele, esinedes seega oma põhjast lahus (28).

(26) ma 'annan teile sis 'lühinumbri kust saate 'küside.

(27) see mõjub nagu 'kohutavalt 'hästi inimeste 'hingeelule kui nad saavad 'midagi mida saab 'raha eest.

(28) sis me saame muidugi 'telefoni teel 'ka 'kõik selle 'jutu ära \$ 'rääkida: mida me 'koosolekul 'räägime.

Predikatiive laiendas relatiivlause 49 korral. Predikatiivi asend on eesti keeles (nagu objektilegi) tüüpiliselt lause lõpus, mistõttu seda laiendav relatiivlause järgneb kogu pealausele (29). Predikatiivlause puhul on mõnikord keeruline öelda, kas relatiivlause laiendab subjekti või predikatiivi, kuid positsiooni osas erinevust ei ole: relatiivlause on igal juhul järelopsitsioonis.

(29) see=on=siss=ee 'selline reis mis mida me teeme juba 'kuuendat 'aastat=et \$ se=on meil hästi popu'laarne 'reis

Adverbiaalid on keeles väga mitmekesine rühm ja võivad lauses paikneda erinevates positsioonides. Valdavalt esinesid relatiivlausega laiendatud adverbiaalid lause lõpus ja relatiivlause järgnes neile vahetult (30). Kui adverbiaalina esinenud kaassõna fraas lõppes kaassõnaga, järgnes relatiivlause kogu fraasile ega katkestanud seda (31). Oli siiski üksikuid

juhtumeid, kus relatiivlausega laiendatud adverbiaal ei olnud lause lõpus: siis võis ka relatiivlause olla vahetult adverbiaali järel ja katkestada sellega pealause (32) või esineda põhjast lahus pärast pealause (33).

(30) minge sinna päris ette kus 'ajalehti müüakse.

(31) .hh ma sooviksin: lähemat informatsiooni võibolla=selle .hh teie reisi kohta mida te 'pakute 'Grän Ka'naariale.

(32) täpselt 'täpselt üsõnaga seal kus on 'auk peaks olema niõelda 'pistik ja 'vastupidi jah

(33) 'kui palju 'raha 'sellele 'juurde võiks 'arvestada mis sin on 'märgitud

Genitiivtribuute laiendavad relatiivlused esinesid pärast kogu nimisõna-fraasi, kõik materjalid olnud genitiivtribuute sisaldavad nimisõna-fraasid esinesid pärast pealause (34).

(34) ma sooviksin: ühe asutuse: 'telefoni mille nimi on Al'taares.

Nagu juba eespool näha, on üks osa relatiivlauseid sellised, mis asuvad põhja sisaldava lause lõpus, kuid ei esine vahetult oma põhja järel. Nii võib põhja ja relatiivlause vahel olla kaassõna (35, vt ka 31) või määrsõna (36), mille puhul tajume ilmselt relatiivlauseid siiski oma põhjale järgnevana.

(35) ma:: 'helistan=õõõ ühe 'tellimuse pärast mis oli 'viendal juulil tehtud

(36) 'siid=ma enam] ei=lä=ma tulin sinna tagasi kus sa ['seisid.]

Võimalik on ka olulisem kaugenemine põhjast. Selliseid relatiivlauseid, mis asetsevad pärast pealause, kuid mitte vahetult oma laiendatava lauseliikme järel, oli materjalid 26, mis teeb kokku ainult 6% materjalist. Kauglaiendatud fraaside hulgas oli nii subjekte (37), objekte (38) kui ka adverbiaale (39, vt ka 33).

(37) aga kus see 'keskus sis on et kuhu nagu kõigelt sõidetakse.

(38) siit saate selle vee temperatuuri 'paika panna, mis temperatuuril 'pesete.

(39) ning=ee:: 'paljudel on ta ka noh juba 'varem 'olemas./.../ kellel on ta koos Visa='kaardiga üks spetsiaalselt 'ostetud

Tabelis 4 on esitatud arvandmed materjalid esinenud relatiivlause põhjade asukoha kohta. On näha, et relatiivlused laiendavad sagedamini lause lõpus olevaid nimisõna-fraase.

Tabel 4. Lauseliikmeliste relatiivlause põhjade asend pealauses

Põhja süntaktiline roll	Kokku materjalis	Neist lauselõpulis
Subjekt	170	102 (60%)
Objekt	76	62 (82%)
Predikatiiv	49	49 (100%)
Adverbiaal	62	42 (68%)
Genitiivtribuut	8	8 (100%)
Kokku	365	263 (72%)

Siinse artikli materjal näitas, et suuline relatiivlause laiendab enamasti selliseid lauseliikmeid, mis asuvad lause lõpus ja seega tüüpilises uue info esitamise positsioonis (lause infostruktuuri kohta vt nt Lindström 2017: 542–544). Relatiivlausestel on seega eesti suulises kõnes oma spetsiifiline lemmikkoht: nad laiendavad eriti sageli subjekte ja predikatiive, mis asuvad öeldisverbi *olema* sisaldava lause lõpus. Kui materjalis kokku oli 365 pealauset, milles leiduvat nimisõnafraasi laiendas relatiivlause, siis neist 97 olid eksistentsiaal- või omajalauseid ning 49 predikatiivlauseid. Paraku ei ole sama materjali kohta kõigi lausetüüpide analüüsi tehtud, mistõttu ei saa öelda, kui palju mingit lausetüüpi esines sõltumata relatiivlausest. Võrreldes siiski näiteks eksistentsiaallauseid, mille sõnajärg on XVS, varem tehtud sõnajärjeuurimustega, siis on näha, et siinses materjalis on eksistentsiaal- ja omajalause osakaal 27%, kuid näiteks suuliste narratiivide XVS-järgjega lausete osakaal on ainult 3% (vt Lindström 2000: 194). Seega on eksistentsiaallause sage just relatiivlause pealausena, mitte aga suulises kõnes üldiselt.

Väga sageli on relatiivlause pealause järel ka siis, kui laiendatav nimisõnafraas ei ole pealause lõpus. Sel juhul on relatiivlause enamasti oma põhjast lahus. Väga selgeid põhjast lahus olevaid juhtumeid on siiski suhteliselt vähe. Lause alguses paiknevaid nimisõnafraase (enamasti subjekte) laiendavad relatiivlauseid suures osas lahktarinditena, mida käsitlen järgmises peatükis.

3.3. Relatiivlause enne oma põhja: lahktarindid ja kes/mis – see konstruktsioonid

Relatiivlause on tüüpiline lahktarindite moodustaja. Marri Amoni uurimuse kohaselt oli 30% suulise kõne lausealgulistest lahktarinditest moodustatud relatiivlause abil (Amon 2015: 100). Siinses materjalis oli lausealgulisi lahknenuid relatiivlauseid 33, mis tähendab, et relatiivlause hulgas pole see küll kõige tüüpilisem konstruktsioon, kuid siiski küllalt sage, et seda eraldi tarindina käsitleda. Sellel juhul on relatiivlausele kaks samaviitelist põhja: üks enne ja teine pärast relatiivlauseid. Ettepoole lahknenuid relatiivlauseid (ehk kõik materjalis olnud lahktarindid) on tüüpiliselt restriktiivsed, seega on nende funktsiooniks identifitseerida referenti (nagu ka nt soome kõneldud keeles, vt Laury, Helasvuo 2016).

Tüüpiline lausealguline relatiivlausega lahktarind algab nominatiivse nimisõnafraasiga, kõige sagedamini pronoomeniga *see* ainsuses või mitmuses. Selline pronoomen projitseerib tulevase sisu (vt nt Keevallik 2011). Sellele järgneb relatiivlause, mis määratleb referendi, näiteks *mis on nüüd bussiga* näites 40. Seejärel tuleb pronoomen, mis on eelneva nimisõnafraasi ja seda laiendava relatiivlausega samaviiteline. Suulises kõnes muudab teine pronoomen kogu keerulise konstruktsiooni lihtsamini mõistetavaks, sest pealause on sellel juhul terviklik (vt ka Amon 2015: 106).

(40) aga see *mis=on=nüüd 'bussiga*, see='on=siss=ee 'selline reis

Lisaks annab lahktarind võimaluse tarindi alguses olnud nimisõnafraasi roll ümber formuleerida. Näites 41 on kolm relatiivlauseid (*mis neil nagu välja on reklaamitud, mille pealt need hinnad kuskile joonistatud* ja *mis teile vaatate loete neid reklaame*), mis kõik laiendavad tarindi alguses olevat pronoomenit *see*, relatiivlause järel kasutatakse aga samaviitelist proadverbi *seal*, mis muudab referendi süntaktilise staatuse adverbiaaliks. Näites 42 on relatiivlausele järgnev pronoomen *selle* objekti funktsioonis. Selline konstruktsioon annab kõneleajale võimaluse kõigepealt viidata ja alles pärast seda vormistada fraas vajaliku lauseliikmena ehk teha üks asi korraga.

(41) see noh *mis meil nagu 'välja on 'reklaamitud* või *mille pealt need 'hinnad kuskile joonistatud* või *mis teile {--}vaatate loete neid 'reklaame*, *hh seal* on meie 'Praha reis ütlen teile 'kohe oli pe- .hh kakskümmend 'üheksa kuni 'esimene

- (42) aga näe vaata s:ee mis siin on 'valge, selle peame siit .hhhhhhh nimodi
'ära voltima

Lahktarindite hulgas oli ka üks selline, milles ei korratud pealauses pronoomenit, vaid verbi (43).

- (43) seal on isegi Inglismaale nagu e *mis on 'ästi kallis 'majutuse poolest on*
isegi 'Haid parki ligidale täitsa normaalse hinnaga 'asju saada.

Neljas relatiivlausega lahktarindis ei olnud relatiivlause ees olev fraas nimetavas käändes. Näites 44 on esimene fraas *mingeid selliseid* osastavas käändes, ka relatiivlause järel on osastavas ainsuses subjekt *midagi sellist*. Näites 45 on süntaktiliste üksuste piirid mitmeti tõlgendatavad, kuid relatiivlause ees on kaassõnafraas *nende kohtade pääl* ja järel kaassõnafraas *nende kohtade pealt* ehk kõneleja on nimisõnafraasi (*nende kohtade*) öelnud kohe sobivas vormis, kuid muudab lahktarindi järel kaassõna (*peal/pealt*).

- (44) mingeid selliseid mis nagu: 'lastele ekstra: pakuks 'lõbu=või või midagi
'sellist ei='ole.=

- (45) hhhhhh näed, siin on 'öeldud 'nii=et need on 'vaja siit vaata 'nende
'kohtade=päl kus on ned 'kriipsud, nende 'kohtade=pealt peab 'voltima.

Eraldi väikese rühma moodustavad sellised relatiivlused, mis esinevad enne põhjaks olevat pronoomenit *see* lause alguses. Neid oli kokku 12. Mõnda neist võib pidada püsiväljendiks (46), mõnda mitte (47).

- (46) *kes tahab see* läheb

- (47) *kes lähevad 'lasteaeda need* 'hommikuti 'käia ei='saa

Mõnel korral esines aga terve relatiivlause subjektina, ilma et tal pealauses põhja oleks olnud. Selliseid põhjata relatiivlauseid leidub ka kirjutatud keeles (Erelt 2017: 748). Näites 48 on subjekt vormistatud relatiivlausena *kellel on probleeme olnud*. Kuigi põhjata relatiivlused tunduvad loomulikumad lause alguses, võib mõnikord relatiivlauseline subjekt esineda ka nt pärast adverbiaali (49)⁶. Harva võib selline fraasina toimiv relatiivlause olla vaba ka selles mõttes, et ei ole ka pealauset, millesse ta kuuluks (50).

- (48) *kellel on probleeme olnud* on ikka raha tagasi saanud.

- (49) *elmine aasta kes 'käisid* olid jube 'rahul sellega

⁶ Seda näidet saaks tõlgendada ka nii, et adverbiaal kuulub tegelikult relatiivlausesse (*kes eelmisel aastal käisid*). Täna retsensenti sellele osutamise eest.

- (50) siis ee siis noh kui me reisi 'ära jätame=ja kaks päeva 'hiljem noh *kes kõik ootasid viimase 'minutini* ütleb veel kümme inimest ja kõik tahaks 'tulla, siis ta lööb 'kaardid 'päris 'segamini.

Materjalist selgus, et lause alguses olevaid relatiivlauseid ei ole küll väga palju (13% materjalist), kuid korduvad mustrid on siiski näha. Lahktarindi puhul näib oluline olevat see, et kõneleja saab kõigepealt sooritada referentsiaalse akti, viidata kõne all olevale, ja alles siis leida sellele pealausele sobiv vorm. Konstruktsioon *kes/mis – see* sarnaneb tihti püsiühendiga ning võimaldab ka ilma pronoomenita *see* ja seega üldse ilma põhjata lauseliikmena toimivaid konstruktsioone.

3.4. Relatiivpronoomenite ja -adverbide omadusi

Relatiivpronoomenite ja -adverbide süntaktilist rolli näitab tabel 5. Eriti palju on relatiivlauseid, milles relativeerija on subjekti rollis (212, vt näide 51), järgmisena adverbiaali rollis (130, vt näide 52) ja seejärel objekti rollis (61, vt näide 53). Väikese rühma moodustavad genitiivatribuudiks olevad relatiivpronoomenid (vt näide 54).

- (51) eee prob'leem on veel kas'settidega mis peaksid jõudma 'järgmin=nädal
 (52) mt et 'tahaks 'just niukest 'kena \$ 'korterit=et *kus oleks nagu 'hea elada*=et niuke 'kodutunne [tuleks.]
 (53) kas te olete 'nõus andma {veidi} informatsiooni 'reiside kohta *mida korraldate*.
 (54) siis 'veel üks perekond kelle lapse vanust ma=ei='tea

Tabel 5. Relatiivlause relatiivpronoomeni süntaktiline roll

Relatiivpronoomeni roll	Esinemus materjalis
Subjekt	212 (51%)
Adverbiaal	130 (32%)
Objekt	61 (15%)
Genitiivatribuut	7 (2%)
Kokku	410 (100%)

Relativeerija valik (kas *kes* või *mis*) on üldiselt arvatud olevat seotud referendi elususega. *Kes* on pigem inimene, *mis* on pigem elutu mitteolend, mõnikord ka kollektiiv (Erelt 2017: 743). Eesti murretes pole see, et *kes*

viitaks elusale, siiski täiesti järjekindel (Pook 2019). Vaadeldud materjalid olid kõige sagedamad relatiivpronoomenid *kes* ja *mis*, mis järgisid elusa/eluta vastandust (vt nt 51, 53 ja 54). Kuna materjalid on palju juttu reisibüroodest ja hotellidest, siis selliste kollektiivsete referentide puhul on näha, et neid võidakse laiendada relatiivpronoomeniga *kes* (55).

(55) meil on *suhteliselt 'kallid ho'tellid, kellega me 'koostööd 'teeme*

Kohakäänetes on grammatiliselt võimalik kas pronoomeni *mis* käändevorm või *kus/kust/kuhu*, elusate referentide puhul ainult *kes*-pronoomeni vormid (vt tabel 6). Materjalist selgus, et kui tegemist on kohatähenduses referendiga, eelistatakse kohatähenduses relativeerijat *kus*, kuigi ka neutraalne *milles* oleks võimalik. Ka varem on selgunud, et eesti keeles on *kus* ruumilise tähendusega referentide puhul oluliselt sagedam kui *milles* (Pajusalu jt 2018). Valdavalt oligi materjalid tegemist lokatiivse vormiga *kus*, ootuspäraselt oli kõige vähem separatiivset vormi *kust*. Kuigi *kus*-pronoomen (56) on materjalid palju tavalisem kui *millel* (57) või *milles* (58), ei saa siiski öelda, et see esineks alati, kui referent on mõistetav kohana. Näites 57 võiks olla ka *kus*, aga sellest hoolimata on kõneleja kasutanud pronoomenit *millel*, mis suunab tõlgenduse selles suunas, et *hotell* on siin omajamääruse rollis. Mõnes näites oli *millel* või *milles* siiski ka kohatähenduses, kuigi see kindlasti ei ole tüüpiline kasutus (58, 59). Pronoomenivorm *milles* esines üldse kogu materjalid vaid üks kord (58).

(56) kas te 'oskate mulle öelda, kas=siin on 'tööstuskaupade 'poodi kuskil lähedal, *kus 'saapaid või midagi selist müüakse*.

(57) nagu 'hinna'klas[si ja ja] 'kohta ja ja tasub 'vaadata sellist ho'telli millel on oma 'rand.

(58) a='uvitav kas nendes 'teistes majades mida: 'pakk-noh milles seal 'korterid saada 'on kas 'seal on ka 'nii madalad 'keldrid vä

(59) et seal oli üks 'voodi, millel oli mingisugune 'muu madrats 'peal, et sis=saab

Tabel 6. Kohakäänetes relativeerijate arv

Relatiivpronoomeni vorm	Esinemus materjalis
kellel	6
kellele	3
kuhu	13
kus	74
kust	7
millel	5 (neist 4 pigem omaja tähenduses)
milles	1
millest	4 (3 <i>rääkima</i> põhjustatud reksioonilist vormi ja 1 materjali tähendus)

Seega võiks suulise eesti keele relativeerijate (relatiivpronoomenite ja -adverbide) kasutuse kokku võtta nii: *kes* laiendab elusaid, sealhulgas rühmareferente, *mis* laiendab elutuid, *kus*, *kuhu* ja *kust* aga laiendavad kohatähendusega referente.

4. Kokkuvõte

Artiklis esitasin ülevaate süntaktilistest tendentsidest, mis on seotud suulise kõne korpuse materjalist leitud relatiivlausetega. Nimisõnafraasi ja relatiivlause ühend on süntaktiliselt keeruline ja pikk, mis seab talle suulises kõnes oma piirangud. Selgus, et valdavalt järgivadki relatiivlauseid ühte süntaktilist seaduspära, milles relatiivlause öeldakse alles pärast pealause ehk siis, kui pealause on juba öeldud ja mõistetud. Konstruksioone, milles relatiivlause järgnes pealausele, oli kokku 80% materjalist. Kuna relatiivlause moodustab oma põhjaga ühe terviku, siis on kergemini mõistetav, kui põhi on relatiivlause kõrval. Ilmselt seetõttu on relatiivlausega laiendatud nimisõnafraaside hulgas ülekaalus lauselõpulised subjektid (eksistentsiaal- ja omajalause), predikatiivid, lauselõpulised objektid ja adverbiaalid. Kohas, kus lause lõpeb uue info hulka kuuluva lauseliikmega, on relatiivlausel teatud eelised teiste väljendusvahendite suhtes: partitsiipatribuut oleks pidanud juba öeldud olema enne oma peasõna, uus lause aga säilitaks nõrgemini põhjaga viidatud referendi identsust.

Kas relatiivlause lisamine toimub nii, et kui kõneleja on jõudnud lauselõpulise nimisõnafrasasini, on mugav jätkata just relatiivlausega? Kui aga

lause lõpus sellist mugavat nimisõnafraasi pole, siis kasutatakse järgneva informatsiooni jaoks eraldi lauset? Või planeeribki kõneleja (niivõrd, kui võrd me suulises kõnes planeerimisest rääkida saame) selliseid lauseid selleks, et oleks mugav relatiivlauset lisada? Osaliselt aitaks nendele küsimustele tulevikus vastata prosoodiliste vahendite analüüs. Eriti tõenäoline tundub relatiivlausele n-õ planeeritud koha loomine eksistentsiaal-, omaja- ja predikatiivlausetel puhul, sest need lausetüübid esitavad uue informatsioonina lause lõpus uue referendi, mida ongi loomulik täpsustada. Neid lauseid seob omavahel semantiliselt tühja *olema*-verbi kasutus, mis tõstab tähelepanu keskmesse just lauselõpulised nimisõnafraasid ja nende referendi, kelle või mille kohta relatiivlausega on kerge uut informatsiooni lisada. Eksistentsiaal-, omaja- ja predikatiivlauseid on justnagu sobiv pesa, millesse relatiivlause paigutada.

Teine koht, kus relatiivlauset kasutatakse (kuigi vaid 13% juhtudest), on lause algus. Sel juhul on see tavaliselt lahktarind, mis algab nimisõnafraasiga (enamasti pronoomeniga), millele järgneb relatiivlause. Pronoomen projitseerib relatiivlause, mille ütlemissel on referentsiaalne akt sooritatud. Et seda referenti järgnevas lauses kasutada, on vaja uut pronoomenit, mis esineks pealauses lauseliikmena (enamasti subjektina). Paistab, et vaid püsiühendilaadsed *kes/mis* – *see* konstruktsioonid ei vaja lahktarindit (st teist samaviitelist pronoomenit enne relatiivlauset), et olla suulises kõnes arusaadavad.

Ainult 17 relatiivlauset (4% materjalist) katkestasid pealause ja esinesid kohe pärast laiendatavat nimisõnafraasi. Seega ei ole selline keeruka struktuuriga relatiivlausestarind küll võimatu, kuid on suulises suhtluses siiski üsna haruldane.

Materjalis olnud suur eksistentsiaal-, omaja- ja predikatiivlausetel hulk ning järlepositsioonis olevate relatiivlausetel väga suur sagedus olid üllatavad. Võimalik, et osaliselt tingis nende suure sageduse materjalisisaldunud suhteliselt suur hulk infopäringudialooge. Edaspidi tulekski samu tendentse kontrollida ka teistsuguse suulise materjali peal, näiteks narratiivides.

Kirjandus

- Amon, Marri 2015.** Initial and final detachments in spoken Estonian: A study in the framework of Information Structuring. (= *Dissertationes linguisticae Universitatis Tartuensis* 24.) University of Tartu.
- Andrews, Avery D. 2007.** Relative clauses. – *Language typology and syntactic description*. Vol. II: Complex constructions. 2nd edition. Ed. by Timothy Shopen. Cambridge: Cambridge University Press, 206–236. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511619434.004>.
- Auer, Peter 2009.** On-line syntax: Thoughts on the temporality of spoken language. – *Language Sciences* 31 (1), 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2007.10.004>.
- Comrie, Bernard 1989.** *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth; Margret Selting 2001.** *Studies in interactional linguistics*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth; Margaret Selting 2018.** *Interactional linguistics: Studying language in social interaction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Erelt, Mati 2017.** Liitlause. – *Eesti keele süntaks*. Toim Mati Erelt, Helle Metslang. (= *Eesti keele varamu III*.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Etelämäki, Marja; Elizabeth Couper-Kuhlen; Ritva Laury 2017.** Introduction. – *Linking clauses and actions in social interaction*. Toim Ritva Laury, Marja Etelämäki, Elizabeth Couper-Kuhlen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 11–23.
- Hawkins, John A. 1983.** *Word order universals*. New York: Academic Press.
- Hennoste, Tiit 2000a.** Sissejuhatus suulisesse eesti keelde I. – *Akadeemia* 5, 1115–1150.
- Hennoste, Tiit 2000b.** Sissejuhatus suulisesse eesti keelde VI. Lausung suulises kõnes. – *Akadeemia* 10, 2221–2254.
- Hennoste, Tiit; Olga Gerassimenko; Riina Kasterpalu; Mare Koit; Andriela Rääbis; Krista Strandson 2009.** Suulise eesti keele korpus ja inimese suhtlus arvutiga. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 5*. Toim Helle Metslang, Margit Langemets, Maria-Maren Sepper, Reili Argus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 111–130. <http://dx.doi.org/10.5128/ERYa5.07>.
- Hopper, Paul 1987.** Emergent grammar. – *Berkeley Linguistics Society* 13, 139–157. <https://doi.org/10.3765/bls.v13i0.1834>.
- Keenan, Edward L. 1985.** Relative clauses. – *Language typology and syntactic description*. Vol. II: Complex constructions. Ed. by Timothy Shopen. Cambridge: Cambridge University Press, 141–170.

- Keevallik, Leelo 2011.** Pro-forms as projective devices in interaction. – *Discourse Processes* 48 (6), 404–431. <https://doi.org/10.1080/0163853X.2011.559150>.
- Koit, Mare 2010.** Eesti dialoogikorpus ja argumenteerimisdialoogi arvutil modelleerimine. – *Keel ja Kirjandus* 4, 241–262.
- Laury, Ritva; Marja-Liisa Helasvuo 2016.** Detached NPs with relative clauses in Finnish conversations. – *Information structuring of spoken language from a cross-linguistic perspective*. Ed. by M. M. Jocelyne Fernandez-Vest, Robert D. Van Valin Jr. (= *Trends in linguistics. Studies and monographs* 283.) Berlin, Boston: De Gruyter Mouton, 149–166. <https://doi.org/10.1515/9783110368758-008>.
- Lindström, Liina 2000.** Narratiiv ja selle sõnajärg. – *Keel ja Kirjandus* 3, 190–200.
- Lindström, Liina 2004.** Verbi asend eesti kõrvallauses. Relatiivlauseid. – *Keel ja Kirjandus* 6, 414–429.
- Lindström, Liina 2017.** Lause infostruktuur ja sõnajärg. – *Eesti keele süntaks. Toim Mati Ereht, Helle Metslang*. (= *Eesti keele varamu III*.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 537–565.
- Loock, Rudy 2007.** Appositive relative clauses and their functions in discourse. – *Journal of Pragmatics* 39 (2), 336–362. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2006.02.007>.
- Pajusalu, Renate 2021.** Suuline relatiivlause viitevahendina. – *Emakeele Seltsi aastaraamat* 66 (2020). Peatoim Mati Ereht. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Kirjastus, 152–176. <http://dx.doi.org/10.3176/esa66.07>.
- Pajusalu, Renate; Maria Reile; Helen Hint; Tiina Nahkola; Piia Taremaa 2018.** Relative clauses in spatial and narrative contexts in Estonian, Finnish, and Russian. – *SKY Journal of Linguistics* 31, 107–142.
- Pikver, Ann 1988.** Eesti relatiivlausest keeletüpoloogilisel taustal. – *Keel ja Kirjandus* 7–8, 392–397, 486–449.
- Pook, Hanna 2019.** The pronoun *kes* ‘who’ and its referent’s animacy in Estonian dialects. – *SKY Journal of Linguistics* 32, 105–144.
- Stoenica, Ioana-Maria; Simona Pekarek Doehler 2020.** Relative-clause increments and the management of reference: A multimodal analysis of French talk-in-interaction. – *Emergent syntax for conversation: Clausal patterns and the organization of action*. Ed. by Yael Maschler, Simona Pekarek Dohler, Jan Lindström, Leelo Keevallik. (= *Studies in language and social interaction* 32.) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 303–329. <https://doi.org/10.1075/slsi.32.11sto>.
- Stoenica, Ioana-Maria; Simona Pekarek Doehler; Anne-Sylvie Horlacher 2020.** Emergent complex noun phrases. On-line trajectories of “relativized” NPs in French talk-in-interaction. – *The ‘noun phrase’ across*

languages: An emergent unit in interaction. Ed. by Tsuyoshi Ono, Sandra A. Thompson. (= Typological studies in language 128.) Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 43–70. <https://doi.org/10.1075/tsl.128.03sto>.

Velupillai, Viveka 2012. An introduction to linguistic typology. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/z.176>.

Visapää, Laura 2012. Joka-relatiivilauseen tulkinnasta. – *Virittäjä* 116 (4), 533–559.

Relative clauses in spoken Estonian as a referential device

RENATE PAJUSALU

This article explores the usage of relative clauses in spoken Estonian. The data come from the corpus of spoken Estonian (University of Tartu), and contain relative clauses beginning with the relativizers *mis*, *kes* and *kus* (in all cases). The collected data (410 relative clauses from institutional and non-institutional conversations) were coded for the syntactic role of the head NP and the relativizer, the position of the relative clause and the NP in the sentence etc.

The analysis reveals that the most frequent position for relative clause is after an NP at the end of the main clause (80% of all relative clauses in the data). The main clause is very often an existential clause, which typically features XVS word order. Copula clauses and transitive clauses are frequent before the relative clause as well. In these cases, the relative clause is typically attached to objects or predicatives. Some relative clauses (13% of the data), however, occur in the beginning of the main clause. In these cases, the relative clause is typically a so-called left dislocation, or a specific construction *kes/mis* - see 'which.... this'. Only 4 % of all relative clauses in the data occur after an NP in the middle of the main clause. This non-preferred construction is probably too difficult to process in conversation.

Keywords: relative clause, noun phrase, syntactic clause types

Renate Pajusalu
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Tartu Ülikool
Jakobi 2
51014 Tartu
renate.pajusalu@ut.ee